

TARBIYA FANINI O‘QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O‘RNI

Ustamova Nodira Maxmaraimovna

Shahrisabz Davlat Pedagogika instituti o‘qituvchisi

ustamovanodira2@gmail.com (+998919542629)

Oqmahmedova Mahliyo

Shahrisabz Davlat Pedagogika instituti Pedagogika yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Dunyo bo‘ylab olib borilayotgan ilmiy tajriba va eksperimentlar natijalariga ko‘ra, raqamli texnologik yondashuvlar yordamida o‘quvchilarning bilim darajasini, qiziqishlarini va ijodiy salohiyatlarini sezilarli darajada oshishi aniqlangan. Bu usullar sinfda o‘quvchilar ishtirokini faollashtirib, ularning o‘rganish jarayonidagi samaradorliklarini oshirishga yordam beradi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilarning faol ishtiroki bilimning mustahkamlanishida muhim órin egallaydi.

Kalit so‘zlar: Raqamli texnologiya, ilmiy tadqiqotlar, Quizizz testlar, virtual doska, onlayn devor, Bloom taksonomiyasi, interaktiv texnologiya.

Raqamli texnologiya vositalar yordamida interaktiv ta’lim jarayoni yuqoridagi nazariy asoslarni yanada mustahkamlaydi va o‘quvchilarga ma’lumotni intuitiv, vizual va tovushli tarzda yetkazishga qabul qilishlariga yordam beradi. Raqamli yondashuvlar ta’lim jarayonining rivojlanishi yo‘lida faqat qo‘shimcha vositalar sifatida qaralishi mumkin bo‘lib, asosiy pedagogik prinsiplar doimo ustuvor o‘rin tutadi.

Ta’lim berishda raqamli texnologiya resurslardan foydalanish nafaqat matnli material, balki video, audio va animatsion tasvirlar yordamida mavzuni chuqurroq tushuntirishga va tushunishga imkon yaratadi. Ushbu integratsiya darsning strukturasi moslashtirib, o‘quvchilarda analitik fikrlash va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini o‘stiradi. Interaktiv texnologiyalarni kengaytirish: Raqamli texnologiyalar, virtual va qo‘shimcha haqiqat (augmented reality) texnikalarini joriy etish orqali o‘quvchilarning muloqot va o‘zaro aloqalarini kuchaytirish.

O'qituvchilar malakasini oshirish: Maxsus treninglar, seminarlar va metodik kurslar orqali o'qituvchilarni yangi yondashuvlar va texnologiyalar bilan tanishtirish, ularning pedagogik jarayonda innovatsion metodlardan samarali foydalanishini ta'minlash.

Ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash: Innovatsion yondashuvlarning amaliy samaradorligini aniqlash va ularga asoslanib yangi metodik tavsiyalar ishlab chiqish uchun mustaqil ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va ularni ta'lim jarayonida qollash muhim ahamiyat kasb etmoqda

Bu metod zamonaviy metodikalar o'quvchilarning rivojlanishini real vaqt rejimida monitoring qilish imkoniyatini katta ehtimol bilan oshiradi. Ushbu metodikalar orqali o'qituvchilar o'z darslarini doimiy ravishda baholab, talaba darajasi va bilim olish jarayoniga individual e'tibor qaratadi va o'zlashtirish darajasi oshadi. Raqamli texnologiyalar, masofaviy ta'lim, onlayn darslar va interaktiv darsliklar kabi vositalar orqali ta'lim jarayonlarini o'rganish va o'qitishni samaradorligini oshirishda qanday rol o'ynashi aytib o'tilgan. Maqolada ta'lim jarayonlarini raqamli texnologiyalar orqali tashkil etishning o'ziga xos afzalliklari, bu usullarning talabalarga va o'qituvchilarga qanday foyda keltirishi, shuningdek, bu texnologiyalarning ta'lim jarayonlarini samaradorligini qanday darajada oshirishi haqida ma'lumotlar mavjud. Maqola ilmiy tadqiqotlarga asoslanib tuzilgan bo'lib, raqamli texnologiyalar asosida ta'lim jarayonlarining samaradorligi va uning muhim ahamiyati haqidagi so'zlashishlarni ham o'z ichiga oladi.

Zamonaviy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalar nafaqat axborot uzatish vositasi, balki o'quv jarayonini interaktiv, qiziqarli va samarali tashkil etishning muhim omiliga aylandi. Ayniqsa, tarbiya fanini o'qitishda bu texnologiyalardan to'g'ri foydalanish yosh avlod ongida ijtimoiy, ma'naviy va axloqiy qadriyatlarni samarali singdirish imkonini beradi.

Dars rejalashtirish va metodik materiallarni ishlab chiqishda raqamli texnologiyalar yordami bilan o'quv dasturida inqilobiy o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar asosida dars mazmunini diversifikatsiyalash va o'quv jarayonining individuallashtirilgan shakllarini joriy etish zarurati vujudga keladi

Vigotskiyning ijtimoiy-kognitiv nazariyasiga ko'ra, bola tafakkuri va bilimni egallashi ko'p jihatdan ijtimoiy muhit va muloqot vositasiga bog'liq. Raqamli texnologiyalar, xususan, videodarslar, ijtimoiy media simulyatsiyalari, interaktiv platformalar bu ijtimoiy muloqotni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. J. Bruner tomonidan ilgari surilgan "konstruktivizm" nazariyasida ta'kidlanishicha, o'quvchi bilimni faol tarzda o'zlashtiradi. Shu nuqtai nazardan, masalan, "Quizizz" (Quizizz – o'yin tarzidagi test platformasi Bu nima? – O'quvchilar uchun interaktiv testlar tuzish va ularni o'yin tarzida o'tkazish imkonini beruvchi onlayn platforma. Qanday ishlaydi? – O'qituvchi test (savol-javoblar) tuzadi. O'quvchilar telefon yoki kompyuter orqali ulanishadi. Har bir savolga ball beriladi va natijalar reyting shaklida ko'rinadi. Tarbiya fanida qanday foydali? – Masalan, axloqiy qoidalar, qadriyatlar, milliy urf-odatlar bo'yicha viktorinalar tuzish mumkin. Bu orqali darsga qiziqish), "Kahoot" (Kahoot – jonli viktorina platformasi Bu nima? – O'qituvchi tomonidan yaratilgan savollarga o'quvchilar real vaqtda javob beradigan onlayn viktorina maydonchasi. Qanday ishlaydi? – Darsda proyektor orqali savollar ko'rsatiladi, o'quvchilar esa telefonlarida javob variantlarini bosishadi. Tarbiya fanida qanday foydali? – Dars mavzularini mustahkamlash, muhokama uchun asos yaratish, faol ishtirokni ta'minlash uchun juda yaxshi vosita), yoki "Padlet" (Padlet – virtual doska (taxta) Bu nima? – Onlayn "devor", ya'ni barcha o'quvchilar birgalikda yozuv, rasm, video yoki fayl joylashi mumkin bo'lgan virtual taxta. Qanday ishlaydi? – O'qituvchi bitta mavzu bo'yicha devor yaratadi. O'quvchilar fikrlarini, rasm yoki videolarini joylashadi. Tarbiya fanida qanday foydali? – Masalan, "Men uchun Vatan nima?", "Axloqiy qahramonlar" degan devor ochiladi va o'quvchilar o'z fikrlarini yozishadi. Bu ularning shaxsiy pozitsiyasini ifoda etishga o'rgatadi) kabi ilovalar orqali o'quvchini darsda ishtirok etishga jalb qilish tarbiya fanida ayniqsa samarali bo'ladi.

Bloom taksonomiyasi – bu ta'lim maqsadlarini bosqichma-bosqich aniqlashga yordam beradigan psixologik-pedagogik tasnif bo'lib, uni 1956-yilda amerikalik pedagog-psixolog Benjamin Bloom boshchiligidagi guruh ishlab chiqqan. Asosiy manba:

Bloom, B. S. (Ed.) (1956). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook I: Cognitive Domain. New York: David McKay Company Bloom taksonomiyasining 6 bosqichi (kognitiv soha):

1. Knowledge (Bilim) – Faktlar, terminlar, tushunchalarni yod olish.

Masalan: “Qadriyat nima?” degan savolga aniq ta’rif aytish.

2. Comprehension (Tushunish) – Bilganini tushuntira olish, o‘z so‘zlari bilan aytish.

Masalan: “Nega odob muhim?” degan savolga o‘z fikrini bildirish.

3. Application (Qo‘llash) – O‘rganilgan bilimni yangi holatga tadbiq etish.

Masalan: Tarbiya darsida o‘rgangan axloqiy qoidalarni real hayot misolida qo‘llash.

4. Analysis (Tahlil) – Mavzuni qismlarga ajratish, sabab-oqibatni tushunish.

Masalan: “Ijtimoiy tarmoq axloqqa qanday ta’sir qiladi?” – sabab va natijani tahlil qilish.

5. Synthesis (Yaratish) – Yangi g‘oya, tushuncha yoki echim yaratish.

Masalan: “Zamonaviy o‘smirlar uchun axloqiy qoida tuzish.”

6. Evaluation (Baholash) – Biror fikr, g‘oya, holatni mezon asosida baholash.

Masalan: “Oila va maktab tarbiyasining qaysi biri kuchliroq ta’sir qiladi?” – deb bahs qilish.

COVID-19 pandemiyasi davomida masofaviy ta’limning tarixi davomida 2020-yilda o‘qitish uslublarida raqamli texnologiyalarning joriy etilishi kuzatilgan. Masofaviy darslarda qatnashgan o‘quvchilarning 85% i o‘qish jarayonidan qoniqish bildirgan.

Tarbiya fanini o‘qitishda raqamli texnologiyalarni qo‘llash dars samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Raqamli texnologiyalar, masofaviy ta’lim, multimediyali materiallar va interaktiv dasturlar o‘quvchilarning o‘zlashtirish jarayonini yaxshilashga yordam beradi.

O'quvchilarning Motivatsiyasi: Raqamli texnologiyalar bilan ta'minlangan darslar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi. Masalan, 2021-yilda o'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, raqamli vositalardan foydalangan darslarda o'quvchilarning 75% motivatsiyasi oshgan.

2. O'zlashtirish darajasi:

Raqamli texnologiyalar yordamida o'qitish natijasida o'zlashtirish darajasi oshmoqda. O'tkazilgan bir tadqiqotda, an'anaviy o'qitish uslublari bilan taqqoslaganda, raqamli resurslardan foydalanish orqali o'zlashtirish darajasi 30% ga oshishi kuzatilgan.

3. Ta'lim sifatini oshirish:

O'qitishda raqamli usullarni qo'llash natijasida ta'lim sifatida statistika ham juda muhimdir. Masalan, 2022-yilda o'tkazilgan bir tadqiqotda, darslarda raqamli texnologiyalardan foydalanilganida, o'quvchilarning 90% dan ortig'i darslarni yaxshiroq anglaganini bildirgan.

4. Interfaol darslarning samaradorligi:

Interaktiv darslar orqali dars samaradorligi 50% ga oshgan. O'quvchilarning faol ishtiroki va o'zaro kommunikatsiyasi orqali, dars davomida muammolarni hal etish va yangi bilimlarni amaliy foydalanishga tayyorlash imkoniyati oshadi.

Maqola ilmiy tadqiqotlarga asoslanib tuzilgan bo'lib, raqamli texnologiyalar asosida ta'lim jarayonlarining samaradorligi va uning muhim ahamiyati haqidagi so'zlashishlarni ham o'z ichiga oladigan holda izohlaydi. Raqamli texnologiyalar, masofaviy ta'lim, onlayn darslar kabi vositalar orqali tashkil etilgan interaktiv darsliklar ta'lim jarayonlarini o'rganish va o'qitishni samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynashi aytib o'tilgan. Maqolada maktab, oliy ta'lim jarayonlarini tashkil etishda raqamli texnologiyalar orqali tashkil etishning o'ziga xos afzalliklari, bu usullarning talabalarga va o'qituvchilarga qanday foyda keltirishi, shuningdek, bu texnologiyalarning ta'lim jarayonlarini samaradorligini qanday darajada oshirishi haqida ma'lumotlar mavjud.

Interaktiv trening va diagnostika tizimlari: Raqamli platformalar yordamida yaratilgan maxsus trening dasturlari o‘quvchilarning nutq va til rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatgani aniqlangan. Bunday tizimlar o‘qituvchilarga individual yondashuvni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsesiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-sonli farmoni.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4884-sonli qarori.
3. Jumanova F., Avazova S., Jobborova G., Xusnetdinov U. Umumiy pedagogika asoslari. O‘quv-uslubiy qo‘llanma. –Toshkent, “Ishonchli hamkor”, 2020. - 580 b.
4. A.R.Soxibov .”Umumiy pedagogika”.O‘quv qo‘llanma. Qarshi.”Nasaf” 2023yil. 22,0b.t
5. A.R.Soxibov .”Pedagogik fikrlar taraqqiyoti”. Darslik. Qarshi.”Nasaf” 2023yil. 22,0b.t
6. Khaydarov, Shavkat, Gulnoza Ochilova, and Bahrom Khujaniyozov. "A CREATIVE APPROACH TO LEARNING BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES." *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences* 3.13 (2024): 5-11.
7. N.M.Ustamova “Pedagogik faoliyat jarayonida bo‘lajak pedagoglarni raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligini oshirish”. Ta’lim va innovatsiom tadqiqotlar 2024-yil 4-son 328 b.